

לקראת

המוסף התורני

פרשת לך לך תשפ"ב | 462 הפלס

שבוע

קול ברמה נשמע... רחל מבכה על בניה
מנעי קולך מבכי ועיניך מהמעה
כי יש שכר לפעלתך... ויש תקוה לאחריתך

מרב עונינו אבדנום; נאספו מנו בִּחְטֵאֵינוּ: סֵעַנו הִמָּה לְמִנוּחוֹת; עָזְבוּ אוֹתָנוּ לְאַנְחוֹת (סליחות בה"ב ליום שני)
עשור להסתלקות ארזי הלבנון

את צנועים חכמה מה אהבתי תורתך

עובדות מופת ומעשי הוד מחיי אהבת
התורה ומדמותו המאירה של ראש
ישיבת מיר הגאון הגדול רבי נתן צבי
פינקל זצ"ל - מפי מקורבו הרב הגאון רבי
מרדכי יפה שליט"א, מרבני ישיבת מיר

עמודים 8-11

שביבי נוגה מחיי שור התורה ומרא דכולא
תלמודא הגאון האדיר רבי דוב שוורצמן זצ"ל
ראש ישיבת 'בית התלמוד' - בשיחה ייחודית
במחיצת בנו הגאון הגדול רבי יעקב אליעזר
שוורצמן שליט"א, ראש ישיבת לייקווד בארה"ק

עמודים 12-15

לך לך - הרחק משכן רע • הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל

בתוך השבעה להסתלקותו / זקניך ויאמרו לך, עמודים 4-5

"התורה הייתה הנשמה והוא הרגיש שאין חלק אין דבר שכלפיו הוא חש"

שבבי נוגה מחיי שר התורה ומרא דכולא תלמודא הגאון האדיר רבי
בשיחה ייחודית במחיצתו של בנו יבלחט"א הגאון הגדול רבי

ראיון: הרב משולם אינד

בזה פגם בעצם החכמה - 'את צנועים חכמה'! [רה"י שליט"א מסייג: אף אלו המתפרסמים, זו שאלה גדולה כמה הם מתחברים לפרסום...].

אבי מורי זכר צדיק וקדוש לברכה היה מסוג ה'גדולים' האלו. ראשית, המושגים של הגדלות שלו היו שלא לפי ערך הדור כלל, ושנית, הוא עמל כל חייו להצניע את עצמו. דבר אחד הוא לא יכול היה להצניע, וזה את גדלותו בחסד, כי כשם שהיה גדול בתורה כך היה גדול בחסד, כפי שיש אולי לספר מזה כמה עובדות, ו'חסד' הלוא עושים עם אחרים, ועל כן נודעו הדברים.

אנסה להגדיר שתבינו מה הפשט גדלות שלא לפי ערך הדור, הסבא (מן רבי אהרן זצוק"ל) הרי היה מפורסם מאוד בתורתו עוד מצעירותו ממש, העולם רעש ממנו, הוא היה יתום מאב ואם והגיע לסלבודקא ל'סבא' בגיל ארבע עשרה, ומאז החל העולם לרעוש משמעו. מרנן רבינו חיים מבריסק והאור שמח פגשוהו כשהיה בגיל שש עשרה, ר' חיים התבטא ואמר עליו, כי עליו יעמוד חצי עולם⁽¹⁾, ור' מאיר שמחה אמר שעילוי כזה לא היה כבר ארבעים שנה בעולם, ועוד הוסיף האור שמח שהסבא שלו (של רמ"ש) למד בישיבה של ה'תומים', וממנו שמע על גדולתה, נתבטא ואמר שאם היה ר' אהרן שם בוודאי היה תופס מקום בין החשובים!

אם כן מובן שהסבא לא היה מתפעל מ'עילוישקייט', מחרפות. מן הבודדים, ואולי היחיד, שאנו יודעים עליו, זה מאבא - ממנו הוא התפעל למאוד והפליא בעוצם חריפותו מחד וישרותו מאידך.

כשסבא הגיע לארץ לחפש שידוך לבתו, כל חשבוני ה'לומדים' רצו לדבר אתו בלימוד, הבחורים הטובים ביותר ב'חברון', הישיבה החשובה בימים ההם, מי לא רצה להשתדך עם ר' אהרן? אבל אבא לא הלך, ר' אהרן היה צריך לרדוף אחריו...

להקדים נקודה חשובה, ישנם שני סוגי 'גדולים' בכלל ישראל, יש מי שהם לפי הדור, והקב"ה ברחמיו על דורו מביאם בגדר 'אין לך אלא שופט שבימך' - לפי צורך הדור. אך ישנם גדולים שאינם שייכים כלל לדור, הם אינם כלל וכלל ביחס למה שקיים באותו דור, רק הקב"ה שותל אותם כדי שיהיו לבני הדור מושגים, לשאוף למושגים שכאלו אף שאין בני אותו דור שייכים אליהם, וזו סוג 'גדלות' אחרת, שבאמת אין הדור מתחבר אליהם והם אינם מתחברים אליו כל כך מכיוון שבאמת אלו מושגים שאינם שייכים לדור, דרגות מדורות קודמים.

כך גם ב'עילוי' יש שני מינים, יש כאלו שרואים אותם ואת דרגתם ויודעים למה לשאוף, אך ישנם כאלו שכל עבודתם הייתה היא להצניע את עצמם, "את צנועים חכמה", כל כולם צניעות, כי יסוד החכמה האמיתית היא פנימית שבפנימית, החכמה הינה מהקב"ה, תורת ד' - "והצנע לכת עם אלוקיך", ואדרבה מה שגלוי יש בו סכנה וצריך זהירות מופלגת. הללו מגלים את עצמם ופנימיותם אך ליחיד סגולה שהם מרגישים בהם שהם מסוגלים להתחבר אליהם ולשאוב מהם, אך פרסום בסתמא, יש

לרצון, ולזכרו הטהור של אדיר התורה זצוק"ל.

שעת ליל מאוחרת, בחוץ שוררת עלטה, מחדרו של רבי יעקב אליעזר מפציע אור יקרות, כעת הוא באמצע ללבן סוגיא סבוכה. לקראת בואו לובש ראש הישיבה דליקווד בא"י את החלוקא דרבנן, ותיכף לאחר אמירת "שלום עליכם" מתיישב ראש הישיבה במקומו, בכבוד ראש. הוא איננו ממתין כמעט לשמוע את שאלותינו אלא פותח ברגש אודות אביו הגדול, כך ברצף במשך דקות ארוכות, כשהוא עטוף כולו ב"איש אמו ואביו תיראו". כעת הבליחה בנו ההבנה... ראש הישיבה לובש את הפראק לכבוד אבא, לכבוד התורה הקדושה בה עמל אבא עד מיצוי כוחותיו! כך עוד קודם הדברים זכינו וקיבלנו שיעור חי בכבוד ומורא אב, 'מכבדו כמותו'... אכן כך נראה בן לאבא שידע לההביל עולם ומלואו, וכל חפצו ומגמתו שם בעמל תורתנו הקדושה.

העולם כולו מכיר את האבא הגדול, ר' בער"ל - השחלנו הערה - גדול מרבן שמו, בעילוי נורא שכמעט לא נמצא כמותו...
הגאון הגדול שליט"א: ברצוני

שר שנים חלפו מעת עלייתו בסערה השמימה של אחד ומיוחד מאדירי התורה שבדור האחרון, שר התורה ומרא דכולא תלמודא, ארי במסתרים, הגאון האדיר רבי דוב שוורצמן זצוק"ל ראש ישיבת 'בית התלמוד', שהאיר לארץ ולדורים עליה זה שנות דור, ואדירי עולם מצוקי ארץ חרדו לשמע שמו והדר גאונו, והוא עצמו 'תורה מונחת בקרן זוית', 'מלמד שיש לו בעולמו חדרים וחדרי חדרים', הצניע את אורו ותורתו חדר לפנים מחדר, ואך לתלמידיו הקרובים נתגלה טפח מאשר כיסה אלפיים.

לרגל יום הזכרון העשירי זכינו ונתקבלנו לשיחה ייחודית עבור קוראי עונג 'לקראת שבת' במחיצת בנו חביבו יבלחט"א ראש ישיבת לייקווד בארה"ק הגאון הגדול רבי יעקב אליעזר שוורצמן שליט"א, שדמות דיוקנו של אביו ורבו לא משה מנגד עיניו, בה הביאנו המלך חדריו, לחדרי משכיות אביו הגדול, בשיח אפוף הוד קדומים מחיי תורה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, בצילו של זקנו הגדול ריש גלותא מרנא רבי אהרן קוטלר זי"ע, שהוא שעמד על סוד גדולת חתנו הגדול, ובה זכינו לפתוח חרך צר ולהציץ אל הארז בלבנון, שקיים בעצמו 'את צנועים חכמה', ונופו נטה להרעיף מטובו אף לקטני הקטנים ולחדשים מקרוב באו לעולמה של תורה, וכגדולתו בתורה גדולתו בחסד, בחינת 'בכל מקום שאתה מוצא גדולתו - שם אתה מוצא ענוותנותו'.

זכינו כאמור לשיח מקיף במאור פניו של ראש הישיבה דלייקווד בארה"ק שליט"א, שאף בו לא מיצינו אלא מעט שבמעט. נשתדלנו ללקט מבין בתרי האמרים ברקי ושבבי נוגה, לרוממות בני התורה מבקשי הדעת, לשאת עיניים לחיים שכולם מקשה אחת של יגיעת התורה ושקידתה ללא הפסק. תקוותינו שיעלו הדברים

למה של אבא, החיים שלו, בבה שהוא למעלה ממנו; לזה אינני יכול להגיע...!"

דוב שוורצמן זצוק"ל ראש ישיבת 'בית התלמוד' – עשור להסתלקותו
עקב אליעזר שוורצמן שליט"א, ראש ישיבת לייקווד בארה"ק

דורסקי | עריכה: נ. כהנא

אז נודע הדבר, שהיה רק בן שנים עשרה...

בגיל ארבע עשרה, ידידו הגאון הגדול ר' בצלאל זולטי (לימים רבה של ירושלים) הלך ל'חברון', אמר אבא, גם אני רוצה... והצליח להתקבל.

נפלאות יסופר אודות שקידתו כבר בימים ההם...

אכן, זה ממש כפי שאמרתי, לא לפי מושגי הדור.

סדר הלימוד שלו היה, שפנה לישון פעם ביומיים...! והיה לפעמים לומד ברציפות שלוש ואף שלוש וחמש שעות ברצף בלי הפסקה!

בכל יממה היו לו שלוש חברות, כל אחת מהן במשך שש שעות ברציפות, עם כל אחד למד סדר אחר בש"ס, וצורת הלימוד הייתה, גמרא, ראשונים, פני יהושע, רבי עקיבא איגר, טור, שולחן ערוך עם ביאור הגר"א. כך במשך שמונה עשרה שעות ביממה עם החברות, ומלבד זאת, עיקר לימודו היה לבד, כי כאמור ישן פעם ביומיים ואזי נותרו עוד שעות רבות...

כשלמד מסכת שבת, שינה את סדר הלימוד, וכך למד - שבע דפים ביום, וחזר עליהם שבע פעמים באותו היום...

שמעתם זאת ממנו?

לא ולא, הוא לא סיפר על עצמו כלום, את רוב הדברים שמענו מר' שלמה הופמן, שהיה הידיד הקרוב אליו ביותר כל חייו.

אספר לכם מה שכן שמענו ממנו, איך היה נראה בביתנו 'עונג יום טוב', כילדים. היינו פותחים גמרות, מקריאים לפניו כמה מילים, והוא היה מציין על אתר את המסכת והדף... זה היה 'עונג יום טוב', 'בילוי' במרחבי הש"ס... אבל הוא, אף פעם לא דיבר על עצמו.

דבר אחד הוא היה אומר, הוא לא היה מוכן לקבל שהוא 'בעל כשרון' מיוחד ומכך גדלותו העצומה, הכל הכל זה התמדה ויגיעה, גם כשאמרו

הייתה, 'תורה' מחייבת אותי לדעת הכל, אין דבר כזה שלדבר זה אינני שייך, שחלק זה הוא למעלה ממני!

לפני 'חברון' היכן הוא למד?

בילדותו נכנס ל'ישיבת 'עץ חיים', היום קוראים לזה 'ישיבה קטנה', השיעור הגבוה היה של הגאון הנודע רבי חיים מן, שהוא לימד את כל הישוב הישן בירושלים, אבל הוא לא היה מקבל מי שאיננו 'בר מצוה', האבא היה רק בן שנים עשרה, אבל הוא מצא פתרון... הצטייד בתפילין וביקש להתקבל, וכך נענה... לאחר שנה הגיע אביו לתת לו תפילין, או

אמר לו אבא: 'לומדים ש"ס! בגיל עשרים ואחת, הוא סיים את הירושלמי בפעם השניה...

לימים, היה בחור בלייקווד שלמד גיטין ואחז כמה שבועות בדף ב', אבא כאב את הדבר, ושאלו: בן כמה אתה? ענה, עשרים ואחד, אמר לו אבא: אז גמרתי ירושלמי בפעם השניה...

כבר בשנות העשרים לחייו ידע בעל פה את כל ספרי המהר"ל, עד שהראש ישיבה מרן ר' יחזקאל סרנא ביקשו לקבוע עמו קביעות ללימוד מהר"ל.

ככלל כל מציאותו, עוד מקטנותו

איך הוא מצא אותו זה 'מעשה' בפני עצמו, הוא שמע עליו ורצה לדבר עמו, אך כאמור, הוא לא בא... אז הסבא בירר ואמרו לו שבליל שישי אחרי חצות, הלומדים הולכים לשנות תה, הוא הגיע לשם ונפגש עמו, ובקשו לומר משהו... אבא אמר, שאני אגיד? שהראש ישיבה יגיד, אז הסבא אמר שטיקל תורה, ואבא שתק ולא הגיב... וכך נפרדו. סבא ראה מה שאירע, ושלח לקרוא לו, ושוב אמר לו דבר תורה, אז הוא נפתח לפניו ושאלו קושיות על הפעם הקודמת, כאן סבא יצא מן הכלים!

היה פעם בחור בלייקווד שבא לסבא ושאל אותו קושיא עצומה, לקח לו רבע שעה לענות עליה, במושגים של ר' אהרן זה ממש 'נצח', בדרך כלל עוד לפני שהיו מסיימים לשאול, הוא היה עונה... וכאן לקח לו רבע שעה. לאחר שתירץ אמר, כעת תקראו לחתן שלי, ותראו שהוא יגיד מיד את התירוצי, אני זקוק לחשבן את כל הסוגיא כדי להגיע ל'ישרות', אבל הוא יגיע מיד... וכך הוה...!

אבא גם ידע את כל השיעורים של הסבא ר' אהרן בעל פה, הוא שמע אותם פעם אחת ושלט בתורתו שליטה ללא מיצרים, 'בור סוד שאינו מאבד טיפה'.

"לומדים ש"ס!"

הנה כי כן, 'גדלות' לא נתפסת בתורה!

בבחרותו הוא הגיע ל'חברון' בגיל ארבע עשרה, גם על זה יש לספר איך זה היה... בגיל שש עשרה הוא כבר סיים ש"ס, תוך שנתיים.

ביום הראשון שהגיע לישיבה הוא פגש בידידו הקרוב אליו כל ימי חייו, ממש כאחיו, הרב שלמה הופמן. שאלו אבא, מה אתה לומד? ענהו ר' שלמה, בישיבה לומדים נדרים, שאלו, ומה עוד? ענה, נזיר, ומה עוד? תמה ר' שלמה: 'נדרים ו'נזיר' לא מספיק...

לו שהחברות לא משיגים אותו, הוא היה מבטל את זה שנתברך בכשרונות מיוחדים, הכל זה התמדה ויגיעה! אספר עוד מעצם שקידתו כבר בימים ההם, אירע פעם שנסגר יממה שלימה באוצר הספרים ד'חברון', לכשיצא שאלוהו, מאי האי? ענה להם, נתחשק לי לעבור על 'ברכות' עם הרשב"א...

פגשתי יהודי שהיה שכן של אביו. בסוכות לא היה מקום בסוכתו של סבא - ואבא פנה לישון בסוכת השכנים. בליל יום טוב הראשון, שאלו, אם יש לו גמרא סוכה... נתן לו, ועד שחרית הוא כבר עשה 'סיום'... פעמיים אירע בחול המועד סוכות, שישב כמה שעות וחזר על כל 'ירושלמי זרעים'!

כפי שהקדמנו, אלו מושגים שלא לפי הדור, שכבר לפני שבעים ושמנים שנה הם היו לפלא.

מהיכן זה בא? מבחירה...

הוא הגיע לארץ מרוסיה בגיל שבע או שמונה, וכך הוה מעשה, כשסטאלין ימ"ש עלה לשלטון החלו להצר את כל חיי היהדות ברוסיה, הוא למד אצל מלמד שלימד במסירות נפש בעזרת נשים של בית הכנסת, וכשראו מישהו שמתקרב היו נחבאים תחת הספסלים. יום אחד נתפס המלמד, ונשלח לארץ גזירה לסיביר. החיידר נסגר, והיה ברור שאם כן צריכים לעזוב את רוסיה ולעלות לארץ ישראל.

אביו כבר היה בארץ והיה סגי נהור. אבא שיגר מכתב לסטאלין בעצמו, שצריך הוא לעזור לאביו מפאת עוורונו, ומבקש הוא אישור עליה, ולמרבחה הפלא הגיע אישור מסטאלין עצמו! בדרך כלל עד שהיו מסדירים את היציאה עצמה היו מערימים הרבה קשיים, ולכן השאירו את הכל שם ולמחרת היום קמו ונסעו! כך הגיעו לארץ הקודש, כשהוא ילד כאמור, וגרו ב'בתי ברוידא'.

סבא רבי בנימין מנחם, שהיה מכונה ה'צ'אשינקער רבי', היה אדם גדול מאוד, הוא היה כאמור סגי נהור, וכשהודיעוהו הרופאים כי חלה ועוד תקופה יתעוור לגמרי, שינן את כל הש"ס עם רש"י בעל פה (e). אני עצמי שמעתי מיהודים שהיו הולכים ללמוד עמו בשנים ההם, שהוא היה מתקן אותם כשטעו באיזו מילה בדברי רש"י או בגמרא! והוא סגי נהור...

וכך הסבא והאבא למדו אתו. בחיידר הוא היה מעט מאוד, ובגיל שתים עשרה נכנס ל'עץ חיים' כמו שסיפרנו...

אבל עיקר גידולו היה בישיבת 'חברון', הוא עלה ונתעלה מעל כולם. רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

סיפר לי, שב'חברון' היו 'מעמדות' בין הבחורים, היו 'עלטערערס'... אבל אבא נתחבר עם כל הצעירים. הוא לא סבל גינוני כבוד, נפשו ממש סלדה מהם, הוא היה מופקע מכך בתכלית, וכולם אהבוהו אהבת נפש, למגדול ועד קטן. מילה שלו הייתה קודש, רבי ברוך מרדכי תיאר לי, שהוא היה 'מלך' ב'חברון', אם 'שוורצמן' אמר, כולם עשו מה שאמר... ועם כל זאת, לא היו לו 'מחיצות', הוא היה מחובר לכל הגילאים, לא הילך בגדולות ובנפלאות.

הצניעות שלו, כפי שכבר אמרנו 'את צנועים חכמה', היא שגרמה לכל זה. רק תורתו הכריזה עליו בגלוי, אבל הוא עצמו, מעולם לא פרסם שום ספר, ושום חידושי תורה באיזה מקום. הספרים שהוציאו מתורתו היו רק אחרי שחלה בערוב ימיו... את כל מאות החוברות שהותיר באמריקה גנז... כאן בארה"ק היו הקלטות ומהם הדפיסו, אבל הוא לא היה שייך לזה. חי באהבת הצניעות, לא להתבלט. ה'פרסום' הינו הגנאי הגדול...

בתורת הח"ן

אבא היה בקי עצום ב'נסתר'. הגאון הגדול ר' משה שפירא זצ"ל למד עמו תקופות ארוכות, ב'שבעה' הוא סיפר לנו, שבמקומות הקשים ביותר בתורת האריז"ל היו לאבא 'מהלכים' לבארם, 'והעקוב היה למישור'!

אנחנו ראינו בעצמנו את עוצם בקיאותו, כאשר במשך שבע עשרה שנים היה מדבר בלילות שבת קודש על 'מזמור שיר ליום השבת' לאחר קבלת שבת, וביום שישי היה מכין וכותב את מאמרו, והיה פעמים רבות מצטט לשון הזוהר הקדוש בעל פה, תוך שהוא מציין את המראה מקום המדוייק (לפעמים טעה בדף אחד...)

בשטחים אלו של חכמת הנסתר, היו שנים שהיה מחובר מאוד למרן

שלום הגיב בפליאה, והרי הסבא גאון הדורות המהרש"ם (שר' שלום הוציא לאורה, כידוע, את כתביו וספריו) מביא תוספות כזה... נטלו גמרא תמורה, חיפשו וחיפשו, ונתברר שאבא צדק, אין תוס' כזה... לבסוף מצאו שיש תוספות-ישנים שם שאומר כך, ואילו נתכוין המהרש"ם!

אחד מידידיו מארה"ב היה מרן הגרי"ז גוסטמאן, הוא הרי היה מאדירי התורה, ועוד לפני המלחמה כיהן כדיין אצל מרנא רבי חיים עוזר בוויילנא, [כשהגיע לארץ לאחר שנים רבות באמריקה, נכנס לבית מרן הסטייפלר בבני ברק, והציג את עצמו בשמו 'גוסטמאן', הסטייפלר שאלו האם הוא בנו של הדיין המפורסם שמינה ר' חיים עוזר בוויילנא בגיל צעיר... וכששמע שזה הוא בעצמו, נרעש מפניו!] - ואחר כך באמריקה, הסבא ר' אהרן עזר לו להקים את ישיבתו. הרב גוסטמאן היה מתבטא ואומר, שעל שניים בלבד הוא מברך ברכת 'שחלק מחכמתו': **ע"ר' משה** (מרנא האגרות משה), **וע"ר' אבא!**

כך הכירוהו והעריצוהו גדולי התורה שעמדו על עוצם גדולתו. ה'חברותות' שלו בחברון היו רעיו הגדולים, שלימים כיהנו כגדולי מנחילי התורה ועמודי ההלכה - הגאונים רבי אברהם פרחשטיין ורבי שמחה זיסל ברוידא, רבי בצלאל זולטי ורבי יצחק קוליק, אך כל אחד מהם היה עמו 'חברותא' אחד של שש שעות ברציפות, והוא מצידו, למד עם שלוש כאלו ביממה... התמדה נוראה מעל לכל מושג!

והוא עצמו היה במשך כל חייו 'ספר תורה שבהיכל' - 'את צנועים חכמה', כזו הייתה הצניעות של האבא.

עם כל גדולתו האדירה, בכל מכמני תורה, היה נוהג עם כל הפשטות, קירב אף אנשים פשוטים, היה הולך ומבקר בבתי תלמידים, נהג את עצמו כאחד מן השורה, וזו הייתה גדולתו - 'את צנועים חכמה'!

עמוד חסד

כגדולתו בתורה, כאמור, כך הייתה גדולתו בחסד... לא לפי המושגים של בעלי חסד. כשם שבתורה הייתה בו גדלות מבהילה ובלתי נתפסת לפי מושגי הדור, כן ממש בחסד, המסירות שלו לרעיו ולתלמידיו הייתה ללא שום הגיון, 'בלי פרופורציה' מה שקוראים לזה...

ואציין כמה עובדות - היה לו תלמיד שאשתו חלתה ל"ע, כשבא וסיפר לו, אמר לו אבא, עתה קמים ונוסעים ל'כותל'. הגיעו

את צנועים חכמה

כך כל התורה כולה הייתה פרושה לפניו, על כל חלקיה ומכמניה, בשליטה ללא מיצרים. כשהיה בלייקווד, היו כמה וכמה חבורות שלמדו ועסקו כל אחת בענין אחר בתורה, הם היו באים לדבר אתו בלימוד, ועל אתר הוא היה בתוך הסוגיא, כמו שעוסק בה כעת. הכל היה אצלו 'כמונח בקופסא'! באותם שנים הוא אף מסר 'חבורות' בלייקווד. כך הוא גדל, כשהרבי"ם שלו היו רבי עקיבא איגר והפני יהושע... מהם הוא צמח וגדל...

לימים כשהגיע לארץ, שימש מספר שנים כראש ישיבה ב'רמת בשרון' לצד המרא דאתרא הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל. יידו מלייקווד הגה"צ ר' עזרא נוביק כיהן אף הוא בישיבה, ולן עמו באותו חדר. הוא סיפר לי, שהיה רואה את אבא ברוב הלילות, איך שהיה נוטל עמו כרך של שולחן ערוך ו'עובר' על הש"ך... ש"ך"ם ארוכים במהלך הלילה בחדר השינה!...

ב'בית התלמוד' כיהן מספר שנים כמשגיח הגה"צ רבי שלום שכרדון זצ"ל, באחד הימים הוא דיבר בלימוד עם אבא, ובתוך דבריו הזכיר דברי תוספות. אבא עצרו על אתר וחרץ: **אין כזה תוספות בכל הש"ס!...** ר'

לכותל, אבא השתטח על הרצפה וצעק ובכה במשך זמן ארוך... דבר שאיננו לפי טבעו כלל. ותיכף נשתנה מצבה ויצאה מחלייה!

תלמיד אחר שהיה מקורב אליו מאוד, אף הוא אשתו חלתה בתחילת זמן אלול, והוצרכה לטוס לחוץ לארץ לסדרת טיפולים. מכיון שבעלה היה מטופל בילדים, אבא הפסיק את שהותו בישיבה ב'אלול' וטס עם אשת התלמיד לחו"ל, כשבמשך שבועיים לא פסק מלסעוד אותה בכל הנצרך.

כשהיה צעיר היו מתלמידיו שלא היו בעלי יכולת, והוא דאג להוצאות נישואיהם כילדיו ממש, ואף יותר מהם... היו מביניהם שנתלווה עמם לחנות לבחור רהיטים לביתם, והרבנית אמרה לו: לכת שלך אתה לא הולך ולתלמידים כן?...

היו תלמידים שקנה להם דירות! כאלו שהיו בעלי תשובה, וכן מתלמידי ישיבתו...

היה בחור בישיבה בלי שום אמצעים שבא בברית האירוסין, לפתע אבא נכנס לבית הוריו, הניח על השולחן שלושים אלף דולר, ויצא!... זאת מבלי שנתבקש.

איננו יודעים מה מקור הכספים האדירים הללו, מהיכן השיגם, היו כאלו שהעריצוהו ואהבוהו אהבת נפש, ועזרו לו, אך לנו לא ידוע...

כמים הפנים לפנים

איך הייתה דרכו כ'ראש ישיבה'?
אהבה, אהבה ללא גבול לתלמידים, הוא אהב כל אחד ואחד כמו שהוא ילד שלו, בחורים חשו את זה, אהבה ללא מיצרים.

ו'כמים הפנים לפנים', התלמידים השיבו לו בקשר אמיץ במשך שנים רבות. עד היום אני נפגש עם תלמידים שלו מלפני יותר מארבעים שנה, והם ממש 'נפשם יוצאת בדברים' עליו.

ככלל, אהבת הבריות הייתה אצלו באופן מבהיל, הוא היה יכול לבקר אצל תלמיד, ולשבת עם ילדיו הקטנים ולדבר עמם כמו הוא בן גילם, וכחבר שלהם... המידות שלו היו כל כך מזוככות, שהוא לא חש בזה שום פחיתות וחסרון.

ואת העיקר כל נשכח, אבא הרי כיהן אף כראש ישיבה בישיבת 'אור שמח' לישראלים, ושם מסר 'שיעור יומי', כמעט עד לסוף ימיו, כל זמן שעוד היה בכוחו, וראשי הישיבה היו נהנים ממנו עצה ותושיה על כל צעד ושעל, והם, התלמידים - הבעלי-תשובה, התחברו אליו באופן מופלא ומבהיל, למרות שהגיעו הרי ממקומות אחרים, וממחוזות רחוקים מכל צורה של חיי יהדות, ממש מעולם אחר,

ואצלו הם מצאו אוזן קשבת, ונועצו בו שעות ארוכות על כל לבטיהם וקשייהם.

הם ממש אהבו לדבר אתו, הפקחות שלו, ההבנה שלו בבני אדם, היו שלא מעלמא הדין, ה'בעלי תשובה' שבאו ממרחקים, רצו בדווקא להיוועץ בו, והוא, את נפשו נתן בשבילם.

היה אחד שהגדיר זאת בהגדרה נפלאה: יש עץ גבוה, שמתמר לגובה עצום, אך הינו רב פארות, וענפיו המרובים יוצאים ממנו לכל אורך גזעו, מלמטה בסמיכות לקרקע, ועד לצמרתו הנישאה. כך היה אבא זצוק"ל, הוא עצמו היה 'ארו בלבנון' - ראשו מגיע השמימה, בדרגות ובמושגים הגבוהים ביותר, ה'עץ' שלו היה גבוה למאוד מאוד, אבל בכל קומה וקומה, ובכל רובד ורובד היו לו ענפים, שעמם התחבר למי שהיה מצוי באותו שיעור קומה... הייתה בו 'נשמה כוללת' שהתחברה לכל אחד, מהגדול ביותר עד לקטני קטנים!

אמנם ליצור אתו קשר בלימוד, זה לא בא מאליו, כשהיו בסתמא ניגשים לדבר עמו, לא היה מגיב בפעמים הראשונות, אלא היה שותק, ורק אחרי מספר פעמים כשהיה רואה שבאמת יש רצון להתחבר עמו, אזי 'נפתח' בפניו, והראהו מאוצרותיו וחדרי

חדריו.

דחיל חטאין

תפילותיו היו ב'קול דממה דקה', כלפי חוץ לא ראו את סערתו בתפילה, אך פנימיותו הבורעת ניכרה היטב למי שידע לראות. הוא אף תבע זאת מן התלמידים, 'תפילה' הייתה יסוד מוסד אצלו.

אמר לי הרב ווייספיש, מרבני סנהדריה המורחבת, שהיה לו קשר עם אבא, וכך הספידו לפני מיטתו, שהצדקות והפרישות שהוא גילה בפניו, הינם שלא מן הדור הזה כלל, בלא לפרט על מה כוונתו - הוא היה 'קדוש' מן הדורות הקודמים ממש! גם בזה הוא היה מעל מושגי הדור...

את ההגדרה הנוראה אמר רבינו ר' שמואל זצוק"ל - שהיכרותם הנפשית, אגב, הייתה כנראה מן 'האותיות הקטנות'... הוא הרי גם היה גדול ב'נסתר' עד מאוד - גם כשבא לנחם, ואף לאחרים -

הרי יום למחרת אשכבתיה דרבי של אבא זצוק"ל, נפטר בפתע פתאום ראש ישיבת מיר רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, וליווהו במסע הלוייה עצום למנוחת עולמים. אמר הראש ישיבה ר' שמואל, שכנראה מן השמים הייתה תביעה על כך שלא היה מספיק 'כבוד התורה' בהלוויה של אבא, והוצרכו לתקן זאת!...

וזרעו לברכה

בהורמנא, אם יורשה ל'שאול', אתם ה'לא זכיתם לה'תחנך אצל האבא, כיצד הוא חניך? הוא זכה להקים בית של גדולי תורה ויראה...

'תורה', ו'תורה' ו'תורה'! להתרכז ב'תורה', ולא לחפש שום עניינים אחרים, לא 'פרומקייט' ולא עוד... התמדה בתורה, גדלות בתורה, הוא לא היה תובע, אלא בעצם הווייתו הוא חניך, מה שהוא היה זה מה שחניך! לא הייתה מציאות אחרת של

דברים אחרים, לא היה צריך לאפוקי מדברים אחרים...

הבית היה אפוף ב'תורה' מכל עבריו, בשמחת התורה. אני הרי גדלתי בארה"ב, אבל לא 'התגדלנו' באמריקה... למשל, עד שהוצרכתי ללכת לגן, לא ידעתי מילה אחת באנגלית... בבית שמעתי רק אידיש... היינו שם אבל לא התגדלנו שם...

גדלנו בלייקווד בצילו של סבא זי"ע, שזו הייתה מעין קלעצק דליטא בתוככי אמריקה החומרנית, שם גדלנו ושם התחנכנו.

צמחנו על שרשים גדולים. כשר יש נתק מן השורשים, זו אחת הבעיות הגדולות של הדור...

אציין למשל, זכיתי ושמעתי מסבא ר' אהרן עובדות ומעשים רבים לאין ספור על הדורות הקודמים, הוא היה יכול לשבת זמן ממושך ולספר, בפרט במועדים, וכשהוא תיאר, הרגישו כמו מצויים בעצם ההתרחשות, והוא ראה בזה עיקר גדול, כידוע שר' חיים בריסקער גם אמר שגידל את ילדיו על סיפורי צדיקים, הסבא ראה בזה חובה קדושה לחבר לדורות הקודמים, (כשהוא היה באנגליה נסע שבע שעות ברכבת לפגוש יהודי שראה את רבי ישראל סלנטר, וזאת למרות שהכיר בסלבודקא את רבי נפתלי אמסטרדם). היו לו עובדות ששמע מפה קדשו של החפץ חיים ששמע בעצמו מרואי פני הגר"א⁽¹⁾, היום כשאני רוצה לספר סיפורים ועובדות אלו, אין לי עם מי לדבר... מי ה'מחנך' של הדור היום? העיתונות... זה דור שמנותק לגמרי! וזה גורם להרבה ממה שרואים היום...

אנחנו זכינו שצמחנו והתגדלנו על ה'שרשים' הגדולים האלו, אצל הבית של אבא, בהיכלו של סבא - זה מה שחניך!

נפטרנו בברכת הודאה מרובה בשם משלחינו, בני התורה, על שעה של קורת רוח, שהסירה לוט מאשר כמוס עמו חתום באוצרותיו, מחיי הוד אפופי נוגה של גאונות אדירה ובלתי נתפסת מחד בכל חדרי תורה, שקידה ויגיעה נוראה במיצוי כל הכוחות, אחיזה בג' עמודי עולם עד זיבולא בתרייתא, וכולן טמירים ונעלמים בהסתרה שבהסתרה.

ולוואי יהיו הדברים נר לרגלינו, להאיר בתוככי אפילת הדור האחרון, באבוקת אש של להט התורה ויקוד שלהבתה, אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה.

ובברכת הדיוט קמי ראש הישיבה דלייקווד שליט"א, כי יאריכו ימים על ממלכתם, להמשך שושילתא דדהבא, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עד כי יבוא שילה ולו יקהת עמים.